

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยได้นำเสนอตามหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมีวินัยในตนเอง
 - 1.1 ความหมายของความมีวินัยในตนเอง
 - 1.2 ความสำคัญของความมีวินัยในตนเอง
 - 1.3 คุณค่าและประโยชน์ของความมีวินัยในตนเอง
 - 1.4 คุณลักษณะของผู้ที่มีวินัยในตนเอง
 - 1.5 การส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง
 - 1.6 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความมีวินัยในตนเอง
 - 1.6.1 ทฤษฎีการเกิดวินัยแห่งตนของเมารเอร์
 - 1.6.2 ทฤษฎีแรงจูงใจทางจริยธรรมหรือการมีวินัยในตนเองของเพคและเฮวิกเฮิสต์
 - 1.6.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจท์
 - 1.6.4 ทฤษฎีการปรับพฤติกรรม ของเบอร์ริส สกินเนอร์
 - 1.6.5 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม เหตุผลเชิงจริยธรรม ของโคลเบอร์ก
 - 1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมีวินัยในตนเอง
 - งานวิจัยในประเทศ
 - งานวิจัยต่างประเทศ
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการละเล่นไทย
 - 2.1 ประวัติความเป็นมาของการละเล่นไทย
 - 2.2 ความหมายของการละเล่นไทย
 - 2.3 คุณค่าและประโยชน์ของการละเล่นไทย
 - 2.4 ประเภทของการละเล่นไทย
 - 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการละเล่นไทย
 - งานวิจัยในประเทศ
 - งานวิจัยต่างประเทศ

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความมีวินัยในตนเอง

1.1 ความหมายของความมีวินัยในตนเอง

คำว่า วินัยในตนเอง ได้มีผู้กล่าวถึงความหมาย ไว้หลายทัศนะ ดังนี้

ภรณ์ คุรุรัตน์ (2537) ได้กล่าวถึง วินัยในตนเองว่า วินัยเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับทุกคนในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม การมีวินัยเป็นสิ่งที่ช่วยให้เด็กได้กระทำในสิ่งที่สังคมยอมรับ โดยไม่มีการบังคับ การฝึกวินัยจะเป็นการช่วยให้เด็กได้กระทำสิ่งต่างๆ โดยคำนึงถึงตนเองและผู้อื่นด้วย วินัยที่ปลูกฝังให้เด็กนั้นควรเป็นวินัยในตนเองมากกว่าที่จะเป็นวินัยที่อยู่บนพื้นฐานของการให้ปฏิบัติคำสั่ง ความเป็นเรื่องของความเต็มใจมากกว่าการทำตามคำสั่งหรือเพราะการลงโทษ

วนิดา เสวกครุฑทร (2537) ได้ให้ความหมายของวินัยในตนเองไว้ว่า วินัยในตนเอง หมายถึง การบังคับควบคุมพฤติกรรมของบุคคลโดยอำนาจภายในบุคคลนั้น อันเป็นอำนาจที่เกิดจากการเรียนรู้หรือยอมรับในคุณค่าอย่างใดอย่างหนึ่ง

ภรณ์ คุรุรัตน์ (2537) ได้ให้ความหมายของวินัยในตนเองไว้ว่า วินัยในตนเองเป็นความสามารถในการใช้ความคิดความรู้สึกที่เกิดจากการเรียนรู้เพื่อควบคุมอารมณ์ พฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปตามที่มุ่งหวัง

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2537) ได้ให้ความหมายของวินัยในตนเอง ไว้ว่า วินัยในตนเอง เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกด้วยการตัดสินใจและเลือกกระทำตามข้อตกลง โดยสมัครใจ เพื่อแก้ปัญหาของตนและส่วนรวม เพื่อประโยชน์ในการอยู่ร่วมกัน

กฤษณี ภูพัฒน์ (2538) ได้ให้ความหมายวินัยในตนเองว่า หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตน ให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่คนเห็นว่า มีค่า ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น การควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมนั้นเกิดจากความต้องการและความเชื่อหรืออุดมคติของตน โดยไม่ได้เกิดจากการถูกบังคับจากอำนาจภายนอก

เสาวนีย์ ศรีมนตรี (2539) ได้ให้ความหมายของวินัยในตนเองไว้ว่า วินัยในตนเอง หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์หรือพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปตามที่มุ่งหวัง ซึ่งจะต้องเป็นไปตามกฎระเบียบของสังคม โดยเกิดจากความสำนึกขึ้นมาเอง แม้จะมีสิ่งเร้าจากภายนอก เช่น บุคคลอื่นหรือสิ่งเร้าภายในตนเองเป็นอุปสรรคก็ยังคงไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่มุ่งหวังไว้

สินีนานู สุทธจินดา (2543) ได้ให้ความหมาย วินัยในตนเอง หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปตามที่ตนมุ่งหวังไว้ โดยเกิด

จากความสำคัญว่าเป็นค่านิยมที่ดีงาม แต่ทั้งนี้จะต้องไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นผลที่ทำให้เกิดความยุ่งยากแก่ตนเองและบุคคลอื่นในอนาคตและจะต้องเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองแก่ตนเองและบุคคลอื่น โดยไม่ขัดต่อกฎระเบียบของสังคมและสิทธิของผู้อื่น

โกนิย์ วงศ์สุธา (2546) ให้ความหมายของวินัยในตนเองว่า หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการควบคุมตนเองที่จะปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่จะเกิดประโยชน์ต่อตนเองหรือส่วนรวม โดยเกิดจากความรู้สึกสำนึกภายในตนเอง ไม่มีความรู้สึกว่าถูกบังคับให้กระทำในสิ่งนั้น ๆ

กู๊ด (Good, 1973 อ้างถึงใน สินีนาฏ ปลื้มมะลิ่ง, 2547) กล่าวว่า การมีวินัยในตนเอง หมายถึง การบังคับ ควบคุมพฤติกรรมของบุคคล ไม่ใช่การบังคับจากอำนาจภายนอก แต่เป็นการบังคับโดยอำนาจภายในของกลุ่มบุคคลนั่นเองและเป็นอำนาจเกิดจากการเรียนรู้หรือยอมรับในคุณค่าอันใดอันหนึ่งซึ่งทำให้บุคคลสามารถบังคับพฤติกรรมของตนเองได้

ออซูเบล (Ausubel, 1968 อ้างถึงใน สินีนาฏ ปลื้มมะลิ่ง, 2547) กล่าวถึงการมีวินัยในตนเองว่า หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลนั้นแสดงออกมาตามจิตสำนึกของตนซึ่งจะมีหน้าที่ดังนี้คือ

1. เป็นการอบรมนิสัยและฝึกคนให้มีพฤติกรรมที่เป็นมาตรฐาน
2. ทำให้บุคคลนั้นมีพฤติกรรมที่เหมาะสมกับวุฒิภาวะของตน คือ สามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม เชื่อมั่นในตนเอง พึ่งตนเองได้ รู้จักควบคุมอารมณ์และมีความอดทน
3. เกิดจากมโนธรรมภายในจิตใจที่มาจากการสะสมประสบการณ์ และมีพัฒนาการมาเป็นลำดับ
4. สร้างความมั่นคงทางอารมณ์ให้แก่ผู้ปฏิบัติ เพราะกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สังคมยอมรับจะเป็นกรอบแนวความคิดที่บุคคลนั้นใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนให้เหมาะสมและแนวความคิดนี้ก็จะพัฒนาจนกลายเป็น “วินัยในตนเอง”

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ความมีวินัยในตนเอง หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการใช้ความคิด ความรู้สึกที่เกิดจากการเรียนรู้ทำให้เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่นได้อย่างมีเหตุผล และสามารถควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์ โดยเกิดความตระหนักถึงคุณค่าในการปฏิบัติ ซึ่งเป็นการกระทำโดยสมัครใจไม่มีการบังคับ

1.2 ความสำคัญของความมีวินัยในตนเอง

วินัยเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยในการอบรมคนให้เป็นผู้มีระเบียบ จะช่วยส่งเสริมปลูกฝังคนในสังคมให้เป็นผู้มีความรับผิดชอบ สามารถควบคุมตนเองและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ วินัยยังมุ่งที่จะให้การอบรมให้รู้ระเบียบของสังคมในอันที่จะอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบ นอกจากนี้ วินัยยังมีความจำเป็นสำหรับการปฏิบัติตนของบุคคลในกลุ่มเพราะสมาชิกของกลุ่มจะต้องควบคุมตนเองและร่วมมือกับคนอื่น

ความสำคัญของวินัยในตนเอง ได้มีผู้กล่าวไว้หลายท่าน ดังนี้

กิตติพงษ์ วรจำปา (2536) ได้กล่าวว่า วินัยเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคนให้เป็นผู้มีวินัยในตนเองและเคารพต่อกฎหมายของบ้านเมือง อันจะเป็นผลดีต่อความเจริญของประเทศชาติ วินัยยังมีความสัมพันธ์กับชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม ส่งเสริมให้คนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม และเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2537) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวินัยในตนเองว่าเป็นพื้นฐานของความรับผิดชอบ การเคารพสิทธิของผู้อื่น การเอื้อเฟื้อแบ่งปัน การรอคอย การแก้ปัญหาของส่วนรวม สามารถควบคุมตนเองให้ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องโดยหลักของเหตุผล โดยไม่ต้องให้ผู้ใดมาควบคุมบังคับ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่เอื้อต่อความสำเร็จของบุคคลและส่วนรวมจึงควรส่งเสริมวินัยในตนเอง ซึ่งการส่งเสริมวินัยในตนเองจะช่วยให้มีความสามารถ ด้านสติปัญญา จะทำให้เด็กรู้จักคิดใช้เหตุผล ตัดสินใจ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง ทั้งนี้ยังช่วยส่งเสริมด้านสังคม อารมณ์ และจิตใจ คือช่วยให้กล้าคิดกล้าแสดงออก มีความรับผิดชอบ เคารพสิทธิของผู้อื่น มีความเอื้อเฟื้อ รู้จักการแบ่งปัน และรู้จักการรอคอย

กฤษณี ภูพัฒน์ (2538) ได้กล่าวว่า วินัยในตนเองเป็นสิ่งสำคัญที่ควรได้รับการส่งเสริม เนื่องจากเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ทำให้เป็นที่ยอมรับของสังคมและเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติต่อไป

จากความสำคัญของความมีวินัยในตนเองดังกล่าว สรุปได้ว่า การมีวินัยในตนเองเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก ทำให้เด็กสามารถควบคุมตนเองและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและเป็นที่ยอมรับของสังคม

1.3 คุณค่าและประโยชน์ของความมีวินัยในตนเอง

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2537) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวินัย ไว้ดังนี้

1. ด้านครอบครัว การที่สมาชิกในครอบครัวมีวินัย ไม่ว่าจะป็นวินัยภายนอกหรือวินัยภายในตนเอง ย่อมก่อให้เกิดความไว้วางใจเชื่อมั่นระหว่างสมาชิก ทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัว โดยเฉพาะสมาชิกผู้เยาว์ของครอบครัวเมื่อเติบโตขึ้นจากครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดีย่อมเป็นผู้มีบุคลิกภาพดี มีความมั่นคงทางจิตใจ กล้าที่จะเรียนรู้และปรับตัวในสิ่งใหม่ ๆ อันจะเป็นกำลังที่สำคัญในการช่วยพัฒนาประเทศสืบไป

2. ด้านสังคม เมื่อกลุ่มคนในสังคมมีการรักษาระเบียบวินัย เคารพกฎเกณฑ์ของสังคมร่วมกัน เช่น การช่วยกันรักษาสาธารณสมบัติ การเคารพและไม่ล่วงเกินสิทธิของผู้อื่น การปฏิบัติตามประเพณีแบบแผนปฏิบัติของสังคม ก็จะทำให้การดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันของบุคคลเป็นไปอย่างสงบสุข

3. ด้านเศรษฐกิจ ในสภาพสังคมไทยปัจจุบันที่มีการดำเนินงานทางภาคธุรกิจอย่างรวดเร็วโดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือ เวลาจึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่ง ซึ่งผู้ดำเนินการทางธุรกิจจะต้องรักษาและใช้ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าที่สุด ดังนั้นการมีวินัยตรงต่อเวลา จึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากนั้น การมีวินัยในตนเองเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ในการดำเนินงานทางธุรกิจก็มีส่วนสำคัญยิ่งที่จะทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศมีความเจริญเติบโตเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

4. ด้านการเมือง การที่ประชากรในสังคมไทยมีความเคารพ ยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่นที่แตกต่างไปจากตน และตระหนักในสิทธิหน้าที่ของตนในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยในฐานะประชาชนอย่างกว้างขวางรวมทั้งการบริหารราชการแผ่นดินด้วยความซื่อสัตย์สุจริตของนักการเมืองฝ่ายรัฐบาล และการหมั่นตรวจสอบการบริหารงานของคณะรัฐบาลอย่างใกล้ชิดด้วยความตระหนักในหน้าที่ของพรรคฝ่ายค้านอย่างแท้จริง สิ่งเหล่านี้เป็นวินัยในตนเองที่สำคัญที่จะช่วยให้การพัฒนาทางการเมืองของประเทศ เป็นไปได้โดยง่าย

สินีนาฏ สุทธจินดา (2543) กล่าวว่า วินัยจะช่วยกำหนดทิศทางให้สมาชิกในสังคมประพฤติปฏิบัติในแนวทางเดียวกันเพื่อความสงบเรียบร้อยของส่วนรวม ถ้าหากปราศจากวินัยแล้วการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมแต่ละกลุ่มก็ย่อมจะวุ่นวายสับสน เพราะแต่ละบุคคลจะมีความแตกต่างกันทั้งในระดับการศึกษา ความรู้ ใจดี การอบรมเลี้ยงดูและความต้องการในด้านต่างๆเป็นต้นในขณะเดียวกันถ้าคนในสังคมนั้น ๆ มีวินัยในตนเองจะทำให้บุคคลนั้นมีความประพฤติที่มีเหตุผลมีความอดทน มั่นคงทางอารมณ์และเป็นผู้มีจริยธรรม ซึ่งจะทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข การพัฒนาวินัยในตนเองแก่เด็กหรือเยาวชนจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะช่วยทำให้เด็ก หรือเยาวชนรู้จักดำเนินชีวิตของตนอย่างถูกต้องมีเหตุผลและเลือกทำในสิ่งที่ถูกต้อง

เหมาะสม สามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมอยู่ได้อย่างเป็นสุขไม่สร้างปัญหาให้แก่สังคมที่ตนอยู่และยังช่วยพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นด้วย

1.4 คุณลักษณะของผู้ที่มีวินัยในตนเอง

มีผู้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้ที่มีวินัยในตนเองไว้หลายท่าน ดังต่อไปนี้
กัลยา สุวรรณรอด (2537) ได้สรุปพฤติกรรมของผู้ที่มีวินัยในตนเอง ดังนี้

1. มีความรับผิดชอบ
2. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
3. อุตุน
4. ไม่วิตกกังวล
5. มีความตั้งใจจริง
6. มีเหตุผล
7. ซื่อสัตย์
8. ตรงต่อเวลา
9. ความเป็นผู้นำ

สายพิน ประจสุวรรณ์ (2538) ได้สรุปว่า ผู้ที่มีวินัยในตนเองควรมีลักษณะและพฤติกรรมประกอบไปด้วย

1. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
2. ความเป็นผู้นำ
3. มีความรับผิดชอบ
4. มีความตรงต่อเวลา
5. เคารพในสิทธิของผู้อื่น
6. มีระเบียบและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม
7. มีลักษณะมุ่งอนาคต
8. มีความซื่อสัตย์
9. มีความอดทนขยันหมั่นเพียร
10. รู้จักเสียสละและมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

กฤษณี ภูพัฒน์ (2538) สรุปว่าบุคคลที่มีวินัยในตนเองจะมีคุณลักษณะและพฤติกรรม ดังนี้

1. มีความรับผิดชอบ
2. เชื่อมั่นในตนเอง

3. มีความตั้งใจจริง จิตใจมั่นคง
 4. มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ไม่เกรงใจโดยปราศจากเหตุผลและมีความเคารพ
 สิทธิของผู้อื่น

5. ทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม
6. มีลักษณะความเป็นผู้นำ
7. มีความอดทน
8. มีความซื่อสัตย์จริงใจ มีเหตุผล

นั้นหนา ภาคบางกช และคนอื่นๆ (2539) สรุปพฤติกรรมของผู้มีวินัยในตนเอง ประกอบด้วยคุณลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
2. มีความรับผิดชอบ
3. มีความตั้งใจจริง
4. มีความสามารถในการควบคุมตนเอง
5. มีความเป็นผู้นำ
6. มีเหตุผล
7. เคารพสิทธิของผู้อื่น

ศิริลักษณ์ เกิดจันทร์ตรง (2540) ได้สรุปผู้ที่มีวินัยในตนเองมีพฤติกรรมทาง
 จริยธรรม ดังนี้

1. ความมีระเบียบวินัย
2. ความรับผิดชอบ
3. ความขยันหมั่นเพียร
4. ความซื่อสัตย์สุจริต
5. ความอดทน
6. ความสามัคคี

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540) ได้มีการวิเคราะห์พฤติกรรมที่
 ป่งชี้ว่ามีวินัยในตนเอง ดังนี้

1. การควบคุมตนเองทั้งกาย วาจา และใจ
2. การยอมรับทั้งผลการกระทำของตนเองและผู้อื่น
3. การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
4. การตรงต่อเวลา

5. ความมีเหตุผล
6. การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นตามกฎเกณฑ์ของสังคม
7. การเคารพในสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน

กฤษยา ตันติผลาชีวะ (2542) กล่าวถึงผู้มีวินัยในตนเอง ไว้ว่า

1. มีความรับผิดชอบ
2. มีความตั้งใจจริง
3. อุดทน
4. ซื่อสัตย์สุจริต
5. ตรงต่อเวลา
6. มีระเบียบ
7. เห็นอกเห็นใจผู้อื่น
8. ยอมรับการกระทำของตน

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าการกล่าวถึงลักษณะของผู้ที่มีวินัยในตนเองไว้ทั้งหมด

17 คุณลักษณะ ดังนี้

1. มีความซื่อสัตย์
2. ตรงต่อเวลา
3. มีความอดทน
4. เสียสละเพื่อส่วนรวม
5. มีความรับผิดชอบ
6. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
7. ไม่วิตกกังวล
8. มีความจริงใจ
9. มีเหตุผล
10. มีความเป็นผู้นำ
11. เคารพในสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน
12. มีการควบคุมตนเอง
13. มีการยอมรับผลการกระทำของตนเอง
14. มีการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
15. มีระเบียบและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม
16. มีลักษณะมุ่งอนาคต

17. เห็นอกเห็นใจผู้อื่น

จากคุณลักษณะของพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองที่กล่าวมา ผู้วิจัยได้สรุปลักษณะ และพฤติกรรมของผู้ที่มีวินัยในตนเองไว้สั้นๆ ชัดเจน และเข้าใจง่าย สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองที่ควรส่งเสริมให้กับเด็กปฐมวัย 5 คุณลักษณะ คือ

1. ความรับผิดชอบ
2. ความอดทน
3. การปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกัน
4. การยอมรับผู้อื่น
5. ความเป็นประชาธิปไตย

1.5 การส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง

การที่จะให้บุคคลมีวินัยในตนเองนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการส่งเสริมวินัยในตนเองอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งนักการศึกษาและนักวิจัยได้สรุปไว้ ดังนี้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2537) ได้แนะแนวทางในการส่งเสริมความมีวินัยในตนเองดังนี้

1. สร้างบรรยากาศที่มีการผ่อนคลาย
2. ให้โอกาสเด็กริเริ่มทำกิจกรรมอย่างอิสระ
3. สนับสนุนให้เด็กมีโอกาสคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล
4. เปิดโอกาสให้เด็กช่วยกันสร้างข้อตกลง
5. แสดงความชื่นชมเมื่อเด็กปฏิบัติตามข้อตกลง ให้กำลังใจ และช่วยเหลือเด็กที่ยังไม่สามารถปฏิบัติตามข้อตกลง

6. ทบทวนสิ่งที่เด็กกระทำ โดยการถามหรือชมเชย

ณัฐพร สตาการณ์ (2540) กล่าวว่า การเสริมสร้างวินัยในตนเองให้เยาวชนควรเป็นวินัยที่ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งความเต็มใจมากกว่าวินัยที่มีรากฐานมาจากคำสั่งการ บังคับหรือการลงโทษ และควรได้รับการฝึกให้มีขึ้นตั้งแต่วัยเยาว์เป็นต้นไป

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2542) กล่าวว่า การฝึกวินัยนั้นเป็นสิ่งจำเป็น เพราะวินัยไม่ได้หมายถึง การจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระเบียบ ความเข้มงวดของการอยู่ร่วมกัน แต่วินัยหมายถึง การอยู่ร่วมกันอย่างสุขสบายด้วยความเข้าใจมารยาทและเหตุผลอันดี เด็กจำเป็นต้องปลูกฝังความมีวินัย เนื่องจากการสร้างวินัยไม่ใช่การลงโทษ แต่การสร้างวินัยเกิดจากการสั่งสอนอย่างมีเหตุผล การเป็นตัวอย่างที่ดี ให้โอกาสเด็กปฏิบัติด้วยความสุข การสร้างวินัยให้แก่เด็กที่ดื้อนั้นต้องเริ่มมาตั้งแต่แรกเกิด ด้วยการตอบสนองให้เด็กรู้สึกได้ในความรักของพ่อแม่ ต่อมาเมื่อเด็กเริ่มโต การ

กำหนดวินัยในครอบครัว กฎเกณฑ์ต่างๆ ที่จะให้เด็กทำต้องสอดคล้องกับอายุ อารมณ์ และวุฒิภาวะของเด็กแล้วจึงเลือกพฤติกรรมที่ควรพัฒนาเด็ก ซึ่งในเด็กเล็กได้แก่ ความมีระเบียบ การช่วยเหลือเพื่อน การเล่นเกมมีกติกาการเป็นสมาชิกของสังคมที่ดี สิ่งสำคัญในการฝึกวินัยเด็กนอกจากความรักและเหตุผลแล้ว สิ่งที่สำคัญคือการสอนให้เด็กรู้จักขอบเขตไม่ใช่การทำสิ่งใดตามใจทุกคนต้องมีขอบเขตเพื่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่ดี

กฤษยา ตันติผลาชีวะ (2542) ได้กล่าวถึงหลักการสร้างวินัยให้กับเด็ก ว่ามีดังนี้

1. มีเจตคติที่ดีต่อเด็ก การสอนวินัยต้องค่อยเป็นค่อยไปใส่ใจและพยายามในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับเด็ก ให้คำแนะนำชี้แจงถึงการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง ฝึกเด็กให้รู้จักการบังคับตนเองอย่างมีเหตุผล ให้กำลังใจเมื่อเด็กทำถูกต้องและชมเชย ใช้วิธีการชักจูงใจให้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติมากกว่าการบังคับ โดยคำนึงถึงจิตใจของเด็กและความสามารถของเด็กในการพัฒนาตามระดับอายุ การสอนวินัยเด็กด้วยความรักและให้สิ่งที่ดีที่สุดกับเด็กจะช่วยให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีกับการมีวินัย

2. ให้อิสระแก่เด็กในการมีความคิดเป็นของตนเองด้วยการให้คำแนะนำ ปรึกษาเมื่อเด็กเล่นกับเพื่อนหรือมีปัญหาในการเล่น เด็กควรได้รู้ว่าทำไมต้องมีวินัย พฤติกรรมโดยอมรับได้และพฤติกรรมใดที่ผิด เมื่อทำผิดแล้วต้องแก้ไข เพราะหากเกิดซ้ำแล้วไม่แก้ไขจะทำให้เด็กคับข้องใจ

3. สร้างให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และงานที่ได้รับมอบหมายด้วยการติดตามให้ข้อมูลป้อนกลับ ชี้แนะ ไม่ติหรือว่ากล่าวเด็กให้เสียใจ ไม่เปรียบเทียบเด็กกับผู้อื่นให้เด็กรู้สึกเป็นปมด้อย แต่ต้องประเมินให้เด็กเห็นถึงการพัฒนาพฤติกรรมของตนและสิ่งที่ตนต้องแก้ไข

4. ให้การยกย่องชมเชยในทันทีที่เด็กกระทำหรือปฏิบัติดี อย่าพูดสิ่งที่ไกลเพราะเด็กจะไม่เข้าใจ เช่นทำดีไปเถอะโตขึ้นแล้วจะดีเอง เด็กจะไม่ทราบหรือการใช้คำยาก เช่นคนดีเป็นคนเก่งจะทำให้เด็กไม่เข้าใจเป็นต้น ในขณะที่ฝึกเด็กอาจคือร้อนบ้างเอาแต่ใจตนเองบ้างต้องให้อภัย

5. การฝึกวินัยต้องทำอย่างสม่ำเสมอ เราไม่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมเด็กได้ทันทีต้องฝึกซ้ำๆอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เด็กซึมซับเป็นนิสัย เมื่อเด็กทำผิดต้องลงโทษทันทีเพื่อแก้ไขให้ถูกต้อง ถ้าเด็กทำดีต้องชมเชยอย่างทันทีเพื่อเป็นกำลังใจต่อไป

จะเห็นว่า วินัยในตนเอง เป็นความสามารถของบุคคลในการที่จะควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเองให้ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่กำหนดไว้เป็นแนวทางปฏิบัติของผู้ที่อยู่ในสังคมได้ปฏิบัติ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและบุคคลอื่นในอนาคต รวมทั้งเพื่อให้เกิดความสุขของตนเองและส่วนรวม วินัยจึงมีความสำคัญในอันที่จะก่อให้เกิดระเบียบขึ้นในตนเองลดความขัดแย้งกับผู้อื่นเกิดความสามัคคีมีการควบคุมตัวเองได้ดีขึ้น สามารถปรับพฤติกรรม

ในการแสดงออกให้ดีขึ้น มีบุคลิกภาพที่ดี รู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ดังนั้นถ้าคนเรามีวินัยในตนเอง ก็จะทำให้ดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

สรุปได้ว่า การส่งเสริมให้เด็กมีวินัยในตนเองนั้น ควรเริ่มตั้งแต่ปฐมวัยและควรใช้วิธีจริงจังมากกว่าการบังคับ ควรปลูกฝังให้เกิดวินัยในตนเองโดยตั้งอยู่บนรากฐานของการใช้เหตุผลและให้ความรัก ซึ่งการฝึกวินัยควรกระทำอย่างค่อยเป็นค่อยไปและต้องกระทำอย่างสม่ำเสมอควรฝึกจนเป็นนิสัย หรือให้เกิดความเคยชิน ต้องมีการชี้แนะเมื่อเด็กทำผิดเพื่อให้แก้ไขให้ดีขึ้นและต้องมีการชมเชยให้กำลังใจเมื่อเด็กประพฤติที่ดี

1.6 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความมีวินัยในตนเอง

ทฤษฎีการเกิดวินัยในตนเอง เชื่อว่าการเกิดวินัยแห่งตนของบุคคลจะต้องมีพื้นฐานมาตั้งแต่ระยะแรกเกิดจนกระทั่งเติบโตขึ้นมา จุดเริ่มต้นคือความสัมพันธ์ระหว่างทารกกับมารดา หรือผู้เลี้ยงดูอันจะนำไปสู่ความสามารถควบคุมตนเองเมื่อโตขึ้น ซึ่งสินีนาฏ สุทธจินดา (2543) ได้อธิบายถึงทฤษฎีการเกิดวินัยในตนเอง โดยยึดแนวทฤษฎีที่สำคัญ 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีของเมารอร์ (Mowrer) ซึ่งว่าด้วยกำเนิดของการควบคุมตนเองหรือการมีวินัยในตนเอง และทฤษฎีของเพคและ แฮวิกเฮิสต์ (Peck and Havighurst, 1958) ซึ่งว่าด้วยพัฒนาการของแรงจูงใจทางจริยธรรมหรือการมีวินัยในตนเอง โดยยึดการควบคุมของอีโกและซูเปอร์อีโกเป็นหลัก ซึ่งมีหลักการสำคัญดังต่อไปนี้

1.6.1 ทฤษฎีการเกิดวินัยในตนเองของเมารอร์

การเกิดวินัยในตนเองของบุคคลนั้น นักจิตวิทยาทั้งหลายเชื่อว่าจะต้องมีพื้นฐานมาตั้งแต่ระยะแรกเกิดจนกระทั่งเติบโตขึ้นมา สิ่งสำคัญคือความสัมพันธ์ระหว่างทารกกับบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดู อันจะเป็นทางนำไปสู่ความสามารถในการให้รางวัลตนเองหรือความสามารถควบคุมตนเองเมื่อโตขึ้น ซึ่งเมารอร์ได้อธิบายว่าทารกหรือเด็กจะต้องเรียนรู้จากผู้ที่เลี้ยงดูตน โดยที่การเรียนรู้นี้จะเกิดในสภาพอันเหมาะสมเท่านั้น การเรียนรู้ของทารกหรือเด็กนี้จะเกิดขึ้นหลายระดับและมีขั้นตอน

บุคคลที่สำคัญต่อการเรียนรู้ของทารกหรือเด็กคือบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูซึ่งเป็นผู้ที่บำบัดความต้องการของทารก เช่น หิวก็ได้ดื่มนม ร้อนก็ได้อาบน้ำ ยุ่งกั๊กก็มีผู้ปิดให้ ฯลฯ เมื่อทารกได้รับการบำบัดความต้องการก็จะรู้สึกสบาย พอใจและมีความสุขความรู้สึกของทารกนี้จะรุนแรงมาก และติดตรึงอยู่ในสำนึกของทารกไปจนเติบโตขึ้น การที่ทารกได้รับการบำบัดความต้องการจนรู้สึกสบาย พอใจและมีความสุขนั้น สิ่งที่เกิดควบคู่กับเหตุการณ์นี้อยู่เสมอทุกครั้งก็คือการปรากฏตัวของบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูในขณะที่มาปรนนิบัติเด็ก การบำบัดความต้องการของเด็กกับบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูเป็นสิ่งควบคู่กันเสมอในการรับรู้ของเด็กจึงถ่ายทอดมายังบิดามารดา

ทำให้การปรากฏตัวของบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูก่อให้เกิดความพอใจและความสุขแก่เด็กได้ เด็กจึงเกิดความรักและพอใจในบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูตน ซึ่งเมอเรอร์เชื่อว่าการรักและพอใจบิดามารดานั้นจะต้องเกิดจากการเรียนรู้เช่นนี้โดยมีความสุขความพอใจที่ได้รับการบำบัดความต้องการมาก่อน ถ้าไม่มีเหตุการณ์เช่นนี้ในเด็ก เช่น เมื่อหิวก็ไม่ได้กิน หรือ ได้กินยามไม่หิว เด็กก็จะไม่เกิดความรัก เด็กก็จะไม่มีรากฐานในการที่จะเรียนรู้ที่จะรักและพอใจบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูตน นั่นก็คือบุคคลที่สำคัญต่อการเรียนรู้เริ่มแรกของทารกหรือเด็กก็คือบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดู

ความรักและความผูกพันของเด็กก็นำไปสู่การปฏิบัติตามคำอบรมสั่งสอนหรือการเลียนแบบผู้ที่ตนรักและพอใจ กล่าวคือ จากความรักและพอใจของเด็กที่มีต่อบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดู จึงทำให้เมื่อบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูมีการอบรมสั่งสอนเด็กหรือมีการกระทำหรือพูดจาอย่างไรก็จะเกิดการทำตามหรือเลียนแบบคำพูด หรือการกระทำตามที่บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูสั่งสอน หรือตามที่เห็นบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูกระทำ ซึ่งการกระทำของเด็กเช่นนี้จะทำให้เขาเกิดความสุขความพอใจได้เอง อันเป็นลักษณะการให้รางวัลและชมเชยตนเองโดยบุคคลไม่ได้หวังผลจากภายนอก การเลียนแบบผู้เลี้ยงดูตนของเด็ก จะทำทั้งที่ดีและไม่ดีเท่า ๆ กัน トラบเท่าที่ลักษณะนั้นเป็นลักษณะของผู้ที่ตนรักและพอใจ เช่น ถ้าเด็กเห็นผู้เลี้ยงดูสูบบุหรี่เสมอเมื่อเด็กสูบบุหรี่บ้างก็จะมีมีความสุขความพอใจ เพราะเป็นลักษณะของผู้ที่ตนรักตนพอใจมาก่อน ความสามารถในการให้รางวัลตนเองนี้ เมอเรอร์เชื่อว่าเป็นลักษณะที่แสดงถึงการบรรลุนิติภาวะทางจิตของบุคคลนั้น โดยจะปรากฏขึ้นในเด็กปกติที่อายุประมาณ 8-10 ขวบ และจะพัฒนาต่อไปจนสมบูรณ์ เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ฉะนั้นผู้ที่บรรลุนิติภาวะทางจิตอย่างสมบูรณ์จึงเป็นผู้ที่มีความสามารถที่จะควบคุมตนให้ปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผลในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น ในการโต้ตอบเมื่อเกิดความคับข้องใจ เมื่อเกิดความกลัวในการมีความรักและการมีอารมณ์ต่าง ๆ ฯลฯ ส่วนผู้ที่ขาดวินัยในตนเองหรือขาดการควบคุมตนเองก็เพราะไม่ได้ผ่านการเรียนรู้ตั้งแต่วัยทารก จึงกลายเป็นบุคคลที่ขาดความยับยั้งชั่งใจในการกระทำและกลายเป็นผู้ทำผิด กฎเกณฑ์และกฎหมายของบ้านเมืองอยู่เสมอ ในรายที่รุนแรงอาจกลายเป็นอาชญากรเรื้อรังหมดโอกาสที่จะแก้ไข

ดังนั้น จากทฤษฎีของเมอเรอร์ การเกิดวินัยในตนเองนั้นมีพื้นฐานที่ดี คือ ความสัมพันธ์ระหว่างทารกกับบิดามารดา โดยมีความรัก ความห่วงใยซึ่งกันและกัน ตลอดจนการอบรมเลี้ยงดูสั่งสอนเพื่อเติบโตขึ้น ซึ่งจิตสำนึกนั้นจะแสดงพฤติกรรมที่ดั่งงามสืบต่อไป

1.6.2 ทฤษฎีแรงจูงใจทางจริยธรรมหรือการมีวินัยในตนเองของเพคและเฮวิกเฮิสต์

ทฤษฎีนี้เชื่อว่าการควบคุมของอีโก (Ego-Control) และการควบคุมของซูเปอร์อีโก (Super Ego-Control) ร่วมกัน ช่วยให้เกิดความต้องการแสดงพฤติกรรมเพื่อผู้อื่นอย่างสมเหตุสมผล นักทฤษฎีทั้งสองเห็นว่าพลังควบคุมของอีโกและซูเปอร์อีโกในบุคคลจะมีมากหรือ

น้อยก็ได้ และบุคคลแต่ละคนจะมีพลังควบคุมของอีโกและซูเปอร์อีโกในระดับที่ไม่เท่ากัน อันเนื่องมาจากการได้รับความรู้ทางจริยศึกษาที่ทำให้ทราบถึงผลที่จะเกิดจากการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ในแต่ละบุคคลจะมีระดับไม่เท่ากัน ซึ่งจะส่งผลไปยังการมีวินัยในตนเอง หรือการควบคุมของ อีโกและซูเปอร์อีโกที่ต่างระดับกัน ดังนั้นนักทฤษฎีทั้งสองจึงได้จำแนกลักษณะของบุคคลออกเป็น 5 ประเภทดังนี้

1. พวกปราศจากจริยธรรม (Amoral Person) หมายถึง บุคคลที่มีพลังควบคุมของอีโกและซูเปอร์อีโกที่น้อยมาก โดยบุคคลจะเป็นผู้ที่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางและเห็นแก่ตัว ฝ่ายเดียว โดยที่ไม่เรียนรู้ที่จะให้แก่ผู้อื่น เป็นผู้ที่ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ และจะกระทำการต่าง ๆ อย่างไม่ไตร่ตรอง บุคคลประเภทนี้ถูกควบคุมโดยความเห็นแก่ตัวของตนเองและเป็นผู้ขาดวินัยในตนเอง หรือมีน้อยมาก

2. พวกเอาแต่ได้ (Expedient Person) หมายถึง บุคคลที่มีพลังควบคุมของอีโกน้อยแต่พลังควบคุมของซูเปอร์อีโกมีมากขึ้นแต่ก็ยังจัดอยู่ในประเภทปานกลางค่อนข้างน้อย บุคคลประเภทนี้จะยังยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง และกระทำทุกอย่างเพื่อความพอใจและผลที่ได้ ของตนเอง เป็นคนที่ไม่จริงใจจะยอมอยู่ใต้การควบคุมของผู้มีอำนาจถ้าจะทำให้เขาได้รับผลที่ต้องการ ได้ เป็นผู้ที่มิมีวินัยในตนเองน้อย ลักษณะนี้จะปรากฏตั้งแต่วัยเด็กตอนต้นและในคนบางประเภทจะติดตัวไปจนตลอดชีวิต

3. พวกคล้อยตาม (Conforming Person) หมายถึง บุคคลที่มีพลังควบคุมของอีโกน้อยเหมือนคน 2 ประเภทแรกแต่มีพลังควบคุมของซูเปอร์อีโกมากกว่า คืออยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก คนพวกนี้จะยึดพวกพ้องเป็นหลัก และคล้อยตามผู้อื่น โดยไม่ต้องไตร่ตรองบุคคลประเภทนี้อยู่ภายใต้การควบคุมของสังคมและกลุ่ม เป็นผู้ที่มิมีวินัยในตนเองระดับปานกลางแต่ไม่แน่นอน

4. พวกตั้งใจจริงแต่ขาดเหตุผล (Irrational Conscientious Person) หมายถึง บุคคลที่มีพลังควบคุมของอีโกปานกลางแต่มีพลังควบคุมของซูเปอร์อีโกมาก จนเป็นผู้ที่ยอมรับกฎเกณฑ์และค่านิยมทางสังคมเข้าไปเป็นลักษณะของตนเอง จะเป็นผู้ที่ทำตามกฎเกณฑ์และกฎหมายอย่างยึดมั่นและมีศรัทธา เป็นผู้ที่ถูกควบคุมโดยค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม เป็นผู้ที่มิมีวินัยในตนเองค่อนข้างมากแต่ยังไม่สมบูรณ์ บุคคลประเภทนี้จะทำตามกฎอย่างเคร่งครัดโดยเห็นว่าการกระทำนั้นเป็นของศักดิ์สิทธิ์ แม้จะก่อให้เกิดผลเสียแก่ผู้อื่นก็ไม่สนใจ บุคคลประเภทนี้จะเป็นหลักของชุมชน เพราะมีความมั่นคงในความเชื่อและการกระทำ คนอื่นเห็นได้ง่าย แต่การขาดความยืดหยุ่นอย่างมีเหตุผลของคนประเภทนี้จึงยังเป็นคนประเภทที่ไม่สมบูรณ์ทางจริยธรรม

5. พวกเขาเห็นแก่ผู้อื่นอย่างมีเหตุผล (Rational Altruistic Person) คือ บุคคลที่มีพลังควบคุมของอีโก้มากและพลังควบคุมของซูเปอร์อีโก้มากด้วยจนเกิดสมดุลระหว่างการปฏิบัติตนตามกฎเกณฑ์ของสังคมและความสมเหตุสมผลโดยเห็นแก่ผู้อื่นทั่วไปเป็นหลัก บุคคลประเภทนี้มีความสามารถควบคุมตนเองอย่างมีเหตุผลมิได้ตกอยู่ในอิทธิพลของกลุ่มในสังคมหรืออยู่ใต้อิทธิพลของกฎเกณฑ์อย่างปราศจากเหตุผล เป็นผู้ที่มีวินัยในตนเองสูงมากจะเป็นผู้ที่ตระหนักถึงผลของการกระทำของตนต่อผู้อื่น ก่อนจะทำอะไรต้องพิจารณาอย่างมีเหตุผลเพื่อผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือกับสังคมมีความรับผิดชอบและให้ความเคารพเพื่อนมนุษย์โดยทั่วไปมีความต้องการที่จะเสียสละและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม บุคคลประเภทนี้มีไม่มากนักในแต่ละสังคม แต่นักทฤษฎีทั้งสองเชื่อว่าเป็นบุคลิกภาพที่พัฒนาถึงขีดสุดของมนุษย์

1.6.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม(Moral Development)ของเพียเจท์

การพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรม เพียเจท์อธิบายว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์เป็นไปตามขั้นและขึ้นกับวัยโดยแบ่งเป็น 2 ขั้นใหญ่ ๆ คือ ขั้นแรก อายุระหว่าง 5 – 8 ปี เป็นขั้นยอมรับหลักเกณฑ์จากผู้มีอำนาจเหนือตน เช่น บิดามารดา ครู และเด็กที่โตกว่า เด็กจะปฏิบัติอย่างเคร่งครัดและเชื่อว่ากฎเกณฑ์เปลี่ยนแปลงไม่ได้ ขั้นที่ 2 เป็นขั้นการยอมรับการเปลี่ยนแปลงของหลักเกณฑ์ อายุตั้งแต่ 9 ปีขึ้นไป เด็กจะเริ่มมีความคิดว่ากฎเกณฑ์คือข้อตกลงระหว่างบุคคลและผู้ที่จะต้องร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกันและกฎเกณฑ์อาจเปลี่ยนแปลงได้ ใช้กฎเกณฑ์ (ทิสนา แคมมณี, 2546)

1.6.4 ทฤษฎีการปรับพฤติกรรม (Behavior Modification) ของเบอร์ริส สกินเนอร์

ตามทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (Operant Conditioning) ทฤษฎีนี้พัฒนาโดยนักจิตวิทยาชาวอเมริกันชื่อ เบอร์ริส สกินเนอร์ (Burrhus F. Skinner) มาใช้อธิบายว่าพฤติกรรมของบุคคลเป็นผลที่เกิดขึ้นกับการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมของบุคคลจะแปรเปลี่ยนไปตามผลที่ได้รับจากการกระทำที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมนั้น ซึ่งผลจากการกระทำนั้นมีอยู่ 2 ประเภท ได้แก่ ผลประเภทแรงเสริม (Reinforcer) ซึ่งทำให้พฤติกรรมนั้นมีอัตราเพิ่มขึ้น และผลประเภทถูกลงโทษ (Punisher) ซึ่งทำให้พฤติกรรมนั้นมีอัตราลดลงหรือหมดไป (ทิสนา แคมมณี, 2546)

1.6.5 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม เหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral Development) ของโคลเบอร์ก

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม เหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral Development) ของโคลเบอร์ก (Kohlberg) ซึ่งเป็นนักจิตวิทยาสังคม ได้ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมโดยอาศัยทฤษฎีของเพียเจท์ (Piaget) เป็นพื้นฐาน โดยแบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ แต่ละ

ระดับแบ่งเป็น 2 ชั้น รวมเป็น 6 ชั้น ชั้นของพัฒนาการทางจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับอายุและพัฒนาการทางสติปัญญา ดังนี้

ชั้นที่ 1 ใช้หลักการหลบหนีการถูกลงโทษ(Obedience and Punishment) เพราะกลัวเจ็บปวดที่จะได้รับ การตัดสินใจว่าสิ่งใดดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับพฤติกรรมนั้นๆ ทำไปแล้วถูกลงโทษหรือไม่ พัฒนาการขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุ 7-10 ปี

ชั้นที่ 2 ใช้หลักการแสวงหารางวัล (Naively Egoistic Orientation) เป็นการกระทำที่นำความพอใจมาให้แม้การกระทำจะขัดกับผู้อื่นก็ตาม ความยุติธรรมจะเป็นไปในรูปของเหตุผลของการปฏิบัติมากกว่าเป็นความรู้สึกของความยุติธรรม พัฒนาการขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุ 7-10 ปี

ชั้นที่ 3 ใช้หลักการกระทำสิ่งที่คนอื่นเห็นว่าดี (Good Boy Orientation) บุคคลจะกระทำสิ่งที่คนอื่นเห็นว่าดีเพื่อจะได้รับคำยกย่องชมเชยในขั้นนี้บุคคลไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง ชอบคล้อยตามผู้อื่นโดยเฉพาะกลุ่มเพื่อน พัฒนาการขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุ 10-13 ปี

ชั้นที่ 4 ใช้หลักการกระทำตามหน้าที่ (Authority and Social Order Maintaining Orientation) เป็นการตัดสินใจการกระทำตามระเบียบของสังคม จะกระทำตามกฎหมายต่างๆ ที่สังคมกำหนดให้ พฤติกรรมที่ถูกต้องประกอบด้วยการทำตามหน้าที่ ฐานะ และบทบาทที่กำหนดไว้ในสังคม พัฒนาการขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุ 13-16 ปี

ชั้นที่ 5 การทำตามคำมั่นสัญญา (Contract and Legalistic Orientation) บุคคลเห็นความสำคัญของคนส่วนมาก ไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่น สามารถควบคุมบังคับฝึกตนเองได้ พฤติกรรมที่ถูกต้อง จะต้องเป็นไปตามสิทธิของแต่ละคน ผสมผสานกับมาตรฐานซึ่งได้รับการตรวจสอบและยอมรับจากสังคม มีความเชื่อมโยงความนิยมส่วนบุคคลกับความเห็นพ้องของสังคม โดยพิจารณาประโยชน์ของสังคมมากกว่าชั้นที่ 4 พัฒนาการขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุ 16 ปี ขึ้นไป

ชั้นที่ 6 การยึดอุดมคติสากล (Conscience or Principle Orientation) เป็นการตัดสินใจการกระทำตามความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของตน เป็นจริยธรรมที่มีหลักมโนธรรมของตนเอง แรงจูงใจที่ก่อให้เกิดความรู้สึกถูกต้องขึ้นอยู่กับตัวเอง ความคิดเกี่ยวกับความถูกต้องนั้นยึดหลักประชาธิปไตยและเคารพในคุณค่าความสำคัญของชีวิตมนุษย์ทุกๆ คน พัฒนาการขั้นนี้อยู่ในวัยผู้ใหญ่ (ทิสนา แวมมณี, 2546)

ตารางที่ 1 ตารางแสดงเหตุผลเชิงจริยธรรม 6 ชั้นแบ่งเป็น 3 ระดับในทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม ของโคลเบอร์ก (ทิตนา แคมมณี, 2546)

ชั้นการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับของจริยธรรม
ชั้นที่ 1 หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ (2 – 7 ปี) ชั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (7 – 10 ปี)	1. ระดับก่อนเกณฑ์ (2 – 10 ปี)
ชั้นที่ 3 หลักการทำตามผู้อื่นเห็นชอบ (10 – 13 ปี) ชั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม (13 -16 ปี)	2. ระดับตามกฎเกณฑ์ (10 – 16 ปี)
ชั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (16 ปี ขึ้นไป) ชั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่)	3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (16 ปี ขึ้นไป)

โคลเบอร์ก (Kohlberg) เชื่อว่า พัฒนาการของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นไปตามลำดับขั้น จากขั้นที่หนึ่งผ่านไปตามลำดับจนถึงขั้นที่หกจะข้ามขั้นไม่ได้ เพราะคนเราจะให้เหตุผลในขั้นที่ต่ำกว่าก่อน ต่อมาเมื่อได้รับประสบการณ์ทางสังคมใหม่ๆ เพิ่มขึ้นหรือสามารถเข้าใจความหมายของประสบการณ์เก่าได้ดีขึ้น จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและเหตุผล ทำให้การให้เหตุผลในขั้นสูงมีมากขึ้น ส่วนเหตุผลในขั้นที่ต่ำกว่าจะได้รับการใช้น้อยลงทุกทีและถูกทิ้งไปในที่สุด

1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมีวินัยในตนเอง

งานวิจัยในประเทศ

วิลาวัลย์ เผือกพวง (2536) ได้ศึกษาพฤติกรรมความเอื้อเฟื้อ ความมีระเบียบวินัยและความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์สร้างสรรค์(ศิลปะศึกษา)โดยใช้คำถามประกอบ ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์สร้างสรรค์(ศิลปะศึกษา) แบบปกติ มีพฤติกรรมทางสังคมด้านความเอื้อเฟื้อ ความมีระเบียบวินัย และความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็กแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นราพร ทับถม (2538) ได้ศึกษาวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมในวงกลมเน้นสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมในวงกลมเน้นสิ่งแวดล้อมมีพัฒนาการทางสังคมด้านวินัยในตนเองสูงกว่าเด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สายพิน ประสูวรรณ์ (2538) ได้ทำการศึกษาวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และการเล่นตามมุมโดยเด็กสร้างกฎเกณฑ์ ผลการศึกษา

พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และการเล่นตามมุมโดยเด็กสร้างกฎเกณฑ์ และครูสร้างกฎเกณฑ์มีวินัยในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ทัศนีย์ อินทรบำรุง (2539) ได้ศึกษาวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นนิทานก่อนกลับบ้าน ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นนิทานก่อนกลับบ้าน กับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมก่อนกลับบ้านแบบปกติมีวินัยในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จันทร์ดี ถนอมคล้าย (2539) ได้ศึกษาการพัฒนาวินัยในตนเองด้านความอดทนของเด็กก่อนประถมศึกษาที่มีสติปัญญาแตกต่างกันด้วยวิธีการเล่นนิทานประกอบหุ่นมือโดยมีการใช้คำถามก่อนและหลังการเล่นนิทาน ผลการศึกษาพบว่า การใช้คำถามระหว่างการเล่นนิทานเด็กมีวินัยในตนเองมากกว่าการใช้คำถามก่อนเล่น ส่วนการใช้คำถามหลังเล่นกับใช้คำถามระหว่างเล่นเด็กมีวินัยในตนเองด้านความอดทนไม่แตกต่างกัน

สุภัค ไหวหากิจ (2543) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบการรับรู้วินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นนิทานคดิธรรมและการเล่นเกมแบบร่วมมือ ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นนิทานคดิธรรมและเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นแบบร่วมมือ มีการรับรู้วินัยในตนเองหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่พบว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นนิทานคดิธรรมมีคะแนนเฉลี่ยการรับรู้วินัยในตนเองสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นแบบร่วมมือ

งานวิจัยต่างประเทศ

เพค (Peck, 1958 อ้างถึงใน สินีนาฏ สุทธจินดา, 2543) ได้ศึกษาและพบว่า การที่เด็กมีความรู้สึกรับผิดชอบสูงขึ้นอยู่กับ การส่งเสริมด้านวินัย จากการสังเกตพฤติกรรมของพ่อแม่ พบว่า ความใส่ใจซึ่งกันและกันระหว่างพ่อแม่กับลูก การให้ความรักของพ่อแม่เป็นการส่งเสริมวินัยที่ได้ผลทำให้เด็กมีการควบคุมจากภายในอย่างแท้จริง

มูสเสน (Mussen, 1969 อ้างถึงใน สุภัค ไหวหากิจ, 2543) ได้ศึกษาวิจัยและพบว่า นอกจากให้ความรักแล้ว การส่งเสริมวินัยให้แก่เด็กโดยการใช้เหตุผลจะเป็นการส่งเสริมวินัยที่ได้ผลดีที่สุดช่วยพัฒนาสติปัญญาของเด็ก ช่วยให้เด็กเข้าใจเหตุผลหรือมาตรฐานสังคมที่พ่อแม่ต้องการและจะทำให้เด็กมีวินัยในตนเองสูง

ฮอฟแมน (Hoffman, 1970 อ้างถึงใน ทิศนา ขัมมณี, 2546) ได้ศึกษาวินัย 3 วิธี ได้แก่ การให้เหตุผล การปล่อยปละละเลย การรวมอำนาจ ผลการศึกษาพบว่า บิดา มารดาที่ฝึกวินัยโดยวิธีการให้เหตุผล จะทำให้เด็กมีวินัยในตนเองสูงกว่าเด็กที่ได้รับการฝึกวินัยโดยบิดา มารดา ปล่อยปละละเลยหรือรวมอำนาจ

ฮอฟแมน (Hoffman, 1970 อ้างถึงใน ทิศนา ขัมมณี, 2546) กล่าวว่าไว้ว่าการตี เป็นสิ่งที่ทำให้เด็กเชื่อฟังและได้ผลเร็ว แต่จะก่อให้เกิดความโกรธและความกลัว ซึ่งจากการวิจัย พบว่า เด็กที่ถูกตีตั้งแต่ 1 ขวบ จะพบว่าเด็กคนนั้นก็ยิ่งถูกตีอีก แสดงว่าการตีไม่ได้ทำให้เด็กกลัวจำและเกิดวินัยในตนเอง

มิลเลอร์ (Miller, 1984 อ้างถึงใน ทศนีย์ อินทรบำรุง (2539) ได้ศึกษาถึงความแตกต่างระหว่างการลงโทษกับการฝึกวินัย พบว่า ลักษณะของการปฏิบัติสัมพันธ์ของแต่ละบุคคล สิ่งแวดล้อม กิจกรรมประจำวันและความคาดหวังส่วนบุคคลมีผลต่อพฤติกรรมเด็กและเสนอแนะว่าเทคนิคที่ใช้ทักษะการแก้ปัญหาช่วยให้เด็กเกิดวินัยในตนเอง

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การส่งเสริมและปลูกฝังให้เด็กมีวินัยในตนเองนั้น ควรเป็นวินัยที่เกิดจากรู้ความเข้าใจและการตระหนักในหน้าที่ของตนเองมากกว่าวินัยที่เกิดจากการบังคับ และสามารถให้เด็กได้รับรู้วินัยโดยผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น ศิลปะ สร้างสรรค์ กิจกรรมในวงกลม การเล่นเกม การเล่านิทาน การเล่นเกม ดังนั้น การฝึกวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยให้เกิดขึ้นจึงเป็นสิ่งสำคัญและเป็นผลดีต่อตัวเด็ก ครูควรจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและธรรมชาติของเด็ก ส่งเสริมให้เด็กรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ ซึ่งจะทำให้เด็กเรียนรู้เรื่องการปรับตัว รู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น มีความมั่นใจในตนเอง มีความรับผิดชอบในงานที่ปฏิบัติ มีความเป็นประชาธิปไตย อันเป็นการฝึกวินัยในตนเองที่จะส่งผลดีต่อตัวเด็กในอนาคต

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการละเล่นไทย

ประวัติความเป็นมาของการละเล่นไทย

การละเล่นมีมาตั้งแต่สมัยกรีก คือ ระยะเวลาของรอบพันปีก่อนคริสตศักราช ซึ่งปรากฏหลักฐานอยู่ในหนังสือมหากาพย์อีเลียด (Elliad) ของโฮเมอร์ (Homer) และงานจิตรกรรมที่ขุดพบได้ ชาวกรีกโบราณเชื่อว่า ความสมบูรณ์ของร่างกายเป็นสิ่งจำเป็น ดังที่โฮเมอร์พรรณนาไว้ ถึงการแข่งขันม้า ชกมวย มวยปล้ำ วิ่งแข่ง ขว้างจักร ฟันแหลน ยิงธนู และอื่นๆ การกีฬาเหล่านี้มีการจัดเทศกาลการแข่งขัน โดยมีกำหนดเวลาที่แน่นอนและสม่ำเสมอ กีฬาโอลิมปิกจึงเกิดขึ้นในสมัยนี้ด้วย ระยะเวลาของผู้เข้าร่วมแข่งขัน จะฝึกฝนการละเล่นต่างๆ ด้วยตนเองจนกระทั่งถึงศตวรรษที่ 7 ก่อนคริสตกาล จึงมีการฝึกฝนอย่างจริงจัง โดยกำหนดกฎเกณฑ์ที่แน่นอนและบรรจุอยู่ในหลักสูตรการศึกษาของเด็กชาวกรีกเช่นเดียวกับการอ่านและดนตรี ในกรุงสปาร์ตา (Spartar) บรรจุการละเล่นไว้ในหลักสูตรภาคบังคับ เด็กๆจะได้รับการฝึกฝนอย่างใกล้ชิดเป็นพิเศษ สำหรับการละเล่นของไทย มีมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ก่อนประวัติศาสตร์

เมื่อมนุษย์รู้จักเอาดินมาปั้นเป็นภาชนะครั้งแรกแล้วเจริญมาเป็นลำดับ เด็กที่เห็นผู้ใหญ่ทำก็เลียนแบบมาปั้นเล่นบ้าง เช่นการเล่นแตกโพละ คือเอาดินมาปั้นเป็นรูปกระทงเล็กๆ แต่ให้ส่วนที่เป็นก้นมีลักษณะบางที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้แตกเป็นรูปโหว่เพื่อชคใช้เนื้อดินที่โหว่ไปในสมัยอยุธยา ได้กล่าวถึงการละเล่นบางอย่างไว้ในบทละครครั้งกรุงเก่า เรื่องนางมโนราห์ ซึ่งเรื่องนี้สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงสันนิษฐานว่า แต่ก่อนสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ การละเล่นที่ปรากฏในเรื่องนี้คือ ดึงชิงหลัก

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัติและความเป็นมาของการละเล่นไทย จะเห็นได้ว่ามีการริเริ่มและสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งจะพบได้จากงานวรรณกรรม วรรณคดี หรือการจารึกต่างๆ และลักษณะของการละเล่นจะเป็นไปในแบบที่มีกฎ กติกาต่างๆ อุปกรณ์หาได้จากท้องถิ่น วิธีการเล่นสะท้อนความเนออยู่และวัฒนธรรมของชาติ

ความหมายของการละเล่นไทย

เขวพา เตะคุปต์ (2542) ได้ให้ความหมายของการละเล่นไทยไว้ว่า การละเล่นไทยเป็นสิ่งที่แสดงถึงวัฒนธรรมไทย

พูนสุข บุญสวัสดิ์ (อ้างถึงใน เขวพา เตะคุปต์, 2542) ได้กล่าวว่า การละเล่นไทยมีอยู่ในแต่ละท้องถิ่นแต่ละจังหวัด หรือแต่ละภาค นับว่าส่วนใหญ่จะมีลักษณะคือ ไม่มีการจำกัดผู้เล่น อุปกรณ์มีไม่มากและหาได้ง่าย กติกาไม่ซับซ้อน เป็นการเล่นเพื่อออกกำลังกาย อาจมีเนื้อร้องหรือไม่ก็ได้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) ให้ความหมายเกี่ยวกับการละเล่นไว้ว่า การละเล่น หมายถึง การแสดงต่างๆ เพื่อความสนุกสนานรื่นเริง

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า การละเล่นของไทย หมายถึง การเล่นดั้งเดิมของเด็กและผู้ใหญ่ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย อาจที่มีกติกาหรือไม่ก็ได้ เป็นการเล่นที่เน้นความสนุกสนาน สามารถหาอุปกรณ์ในการเล่นได้จากท้องถิ่น ทั้งนี้ การเล่นต้องมาจากความสมัครใจ โดยไม่มีการบังคับ

คุณค่าและประโยชน์ของการละเล่นไทย

อุษณีย์ โพธิ์สุข (2542) กล่าวว่า การละเล่นไทยช่วยพัฒนาสมอง ความคิดสร้างสรรค์ เป็นรากฐานที่ดีทำให้เด็กพร้อมที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ถึงพร้อมด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง

เมืองโบราณ (2545) กล่าวว่า การละเล่นไทยเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ทรงคุณค่าแก่การรักษา นับว่าเป็นการสะท้อนวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อมั่นของคนในท้องถิ่น

นั้นๆ มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากจะทำให้เกิดความสนุกสนานแล้วคุณค่าของการละเล่นไทย นับมีเนกอนันต์ ดังต่อไปนี้

1. ฝึกการสังเกต ไหวพริบ และการใช้ไหวพริบปัญญา จากการเล่นหลายชนิดที่ต้องชิงไหวชิงพริบ เช่น การเล่นกาฟักไข่ เก้าอี้ดนตรี และการเล่นเตย เป็นต้น
2. ฝึกวินัยและการเคารพต่อกติกา การละเล่นของเด็กไทยมีกฎในตัว ซึ่งก็มาจากเด็กเป็นผู้ร่วมกันคิดขึ้นมา การเล่นจึงจะดำเนินไปได้ โดยจะเห็นได้จากก่อนเล่นจะมีการจับไม้สั้นไม้ยาว เป่าขลุ่ย หากใครไม่ปฏิบัติตามกติกาก็จะไม่สามารถเข้ากลุ่มกับเพื่อนๆ ได้ เป็นการฝึกการปรับตัวไปโดยปริยาย
3. ฝึกความสามัคคีในหมู่คณะ อย่างเช่น ตีจับ ในขณะที่ผู้เล่นของฝ่ายหนึ่งเข้าไป “ตี” เพื่อให้ถูกตัวผู้เล่นอีกฝ่ายหนึ่ง แล้วจะได้วิ่งกลับมาฝ่ายของตน โดยไม่ถูกจับเป็นเชลยนั้น ผู้เล่นอีกฝ่ายต้องพร้อมใจกันจับผู้ที่เข้ามา
4. ฝึกความซื่อสัตย์ เช่นการเล่นซ่อนแอบ ผู้เล่นต้องปิดตาให้มิด ในขณะที่คนอื่นๆ วิ่งไปแอบ ดังคำร้องประกอบที่ว่า “ปิดตาไม่มิด สารพิษเขาตา พ่อแม่ทำนา ได้ข้าวเม็ดเดียว”
5. ฝึกความรับผิดชอบ การปฏิบัติตามกฎ กติกา ไม่ว่าจะเป็นการเล่นอะไร ถือว่าเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อผู้เล่น เช่น การเล่นหมუნนาฬิกา ผู้เล่นทุกคนต้องจับมือกันให้แน่นแล้วหงายตัวเอาเท้ายันกัน ผู้เล่นต้องรับผิดชอบต่อจับมือให้มันจึงจะเล่นได้สนุก

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าและประโยชน์ของการละเล่นไทย สรุปได้ว่า การละเล่นไทยเป็นการละเล่นที่ส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของไทย เป็นการฝึกให้เด็กรู้จักคิด มีความซื่อสัตย์ มีความเป็นหมู่คณะ และมีวินัยในตนเอง เด็กจะได้เรียนรู้ผ่านการเล่นที่แฝงไปด้วยประโยชน์มากมาย

ประเภทของการละเล่นไทย

ฉวีวรรณ กินาวงศ์ (2526) ได้แบ่งการละเล่นเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การเล่นในร่ม (Indoor Play) หมายถึง การเล่นตามระเบียบโรงเรียน และตามที่ว่างในห้องเรียน หรือการเล่นในบ้านของเด็กเอง ซึ่งเด็กอาจเล่นคนเดียวหรือเป็นกลุ่มก็ได้ เช่นการวาดรูป ระบายสี การตัด นึก ม้วนกระดาษ การเล่นเกมบพบาทสมมติ เป็นต้น
2. การเล่นกลางแจ้ง (Outdoor Play) หมายถึงการเล่นนอกบ้านหรือนอกอาคารเรียน บริเวณสนาม เช่น การเล่นห้อยโหน ปีนป่าย เล่นชิงช้า เล่นน้ำ เล่นทราย เป็นต้น

ผ่องพันธ์ มณีรัตน์ (2529) แบ่งการละเล่นของเด็กไทยออกตามคติการเล่นได้ เป็น 2 ประเภท คือ

1. การเล่นที่เน้นการแพ้ชนะ ได้แก่ การเล่นที่มีผู้แพ้ชนะที่แน่นอน ซึ่งผู้เล่นทั้ง 2 ฝ่าย ยอมรับการเอาชนะกัน ในการเล่นที่ผู้เล่นเกิดความรู้สึกว่ามีความสำคัญนั้น ต้องเป็นการแพ้ชนะที่เกิดความชำนาญ และความสามารถที่เหนือกว่าของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่ใช่การแพ้ชนะที่เกิดจากการหมุนเวียนสับเปลี่ยนตัวผู้เล่น

2. การเล่นที่ไม่เน้นการแพ้ชนะ เป็นการเล่นเพื่อฆ่าเวลาเพื่อความสนุกสนาน การออกกำลังกาย และฝึกฝนตัวเองในบางด้าน ผู้เล่นจะแพ้ชนะก็รู้ว่าไม่สำคัญ อาจเป็นการเล่นที่ผู้เล่นทุกคนมีโอกาสได้สับเปลี่ยนหน้าที่กันจึงทำให้ละความรู้สึกแพ้ชนะลง

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดประเภทของการละเล่นไทย จะเห็นได้ว่า มีผู้แบ่งประเภทและลักษณะของการละเล่นไว้หลายประเภท สรุปได้ดังนี้ ประเภทเล่นกลางแจ้ง การเล่นในร่ม การเล่นที่มีกติกา การเล่นปริศนาคำทาย การเล่นที่มีอุปกรณ์และไม่มีอุปกรณ์ การถือผลแพ้ชนะในการเล่นตลอดจนการเล่นที่มีและไม่มีบัตรรอง ซึ่งผู้เล่นสามารถเลือกเล่นได้ตามสมควรใจ เพื่อให้เกิดความสนุกสนานและส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการละเล่นไทย

งานวิจัยในประเทศ

จันทนา ดีพั้งคน (2536) ทำการวิจัยผลการจัดประสบการณ์การเล่นไทยและการเล่นทั่วไปที่มีต่อทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่มีความสามารถทางด้านสติปัญญาต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า

1. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นไทยมีทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์สูงกว่าเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทั่วไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. เด็กปฐมวัยที่มีความสามารถทางสติปัญญาสูง ปานกลาง และต่ำ ที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นไทยและการเล่นทั่วไปมีทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นไทยและการเล่นทั่วไป มีปฏิสัมพันธ์กับทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สมชาย บ้านไร่ (2542) ได้ทำการวิจัยความพร้อมทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่มีการบกร่องทางการได้ยิน โดยการจัดกิจกรรมการเล่นไทย และการเล่นทั่วไป ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่มีความบกพร่องทางการได้ยินที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นไทย มีความพร้อมทางคณิตศาสตร์สูงขึ้นทั้งโดยรวมและรายด้าน คือ ด้านการสังเกต ด้านการ

เปรียบเทียบ ด้านจำนวน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพบว่า เด็กปฐมวัยซึ่งมีความบกพร่องทางการได้ยินที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นไทย มีความพร้อมทางคณิตศาสตร์สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นทั่วไป

ละมุน ชัชวาลย์ (2543) ได้ทำการศึกษาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นไทยประกอบคำถามปลายเปิด กับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นไทยประกอบคำถามอิสระ ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นไทยประกอบคำถามปลายเปิด กับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นไทยประกอบคำถามอิสระ มีความคิดสร้างสรรค์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยค่าเฉลี่ยของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นไทยประกอบคำถามปลายเปิดสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นไทยประกอบคำถามอิสระ

วีระพงษ์ บุญประจักษ์ (2545) ได้ทำการวิจัยผลการจัดประสบการณ์การเล่นไทยที่มีผลต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยก่อนจัดประสบการณ์และระหว่างการจัดประสบการณ์การเล่นไทย ในแต่ละช่วงสัปดาห์ มีพฤติกรรมทางสังคมโดยเฉลี่ยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงระหว่างสัปดาห์ พบว่า คะแนนพฤติกรรมทางสังคมโดยเฉลี่ยรวมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางเพิ่มสูงขึ้นตลอดช่วงเวลาที่ทำการทดลอง

ลออ เอี่ยมอ่อน (2546) ได้ทำการศึกษาทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ โดยการจัดประสบการณ์การเล่นไทย ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางการเรียนรู้หลังได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นไทย มีความสามารถในด้านทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการเล่นไทยทำให้ทราบว่า การเล่นไทยถือเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทั้ง 4 ด้านคือ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ให้แก่เด็กปฐมวัยซึ่งนอกจากความสนุกสนานที่เด็กปฐมวัยจะได้รับจากการร่วมกิจกรรมแล้ว ยังเป็นการเสริมสร้างการเรียนรู้ในด้านสังคม ภาษา จำนวน ฝึกฝนการเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี เพื่อการปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างมีความสุข

งานวิจัยต่างประเทศ

บุทส์ (Butz, 2001) ได้ศึกษาพัฒนาการด้านสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่มแบบมีผู้ชี้แนะและไม่มีผู้ชี้แนะของเด็กปฐมวัยอายุ 4-5 ปี โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 8 คน และกลุ่มควบคุม 8 คน ทำการทดลอง 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 วันๆละ 20 นาที โดยกลุ่มทดลองในขณะที่ทำกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่ม จะมีครูเป็นผู้ดูแลและผู้ชี้แนะ บันทึก

วิดีโอ เพื่อดูการแสดงพฤติกรรมของเด็ก ซึ่งน่าสนใจที่จะทำการทดลอง และจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยต่อไป

ไลน์ (Lines, 2003) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการสอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับการละเล่นและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น พบว่า การสืบทอดวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่น ถือเป็นสิ่งที่สำคัญและดีงาม แต่ทั้งนี้ครูส่วนใหญ่ขาดเครื่องมือที่เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการจัดการเรียนการสอนทำให้การถ่ายทอดความรู้ไม่ได้รับความสนใจนัก ดังนั้นสิ่งที่ครูต้องการ คือ วิธีการในการถ่ายทอดความรู้ การทำวิจัยครั้งนี้จึงจัดหลักสูตรฝึกอบรมการออกแบบรูปแบบการสอนวิชาที่ว่าด้วยวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ทั้งนี้จะเห็นว่าสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวเด็ก คือ หลักสูตรของการสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงาม

ทอปปีง (Topping, 2003) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการประเมินผลการใช้หลักสูตรที่ส่งเสริมกิจกรรมการเล่นของเด็กปฐมวัย พบว่า ผลการใช้หลักสูตรการเรียนการสอนแบบไฮสโคป (High Scope) เพื่อทดสอบความสามารถของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้า 10 คนของโรงเรียนในอเมริกาใต้ โดยคัดเลือกจากนักเรียนที่มีคะแนนคณิตศาสตร์และการเขียนต่ำ หลักสูตรนี้มุ่งให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมต่างๆ โดยกลุ่มตัวอย่างจะเรียนรู้ในการวางแผน ลงมือกระทำ และทบทวนสิ่งที่ทำด้วยตนเอง ในขณะที่เรียน เด็กๆ จะได้เล่นไปด้วย เช่น โปรแกรม ที่เกี่ยวกับตัวเลข ผลการศึกษาพบว่า ก่อนและหลังการทดลองเด็กมีความสามารถทางคณิตศาสตร์และการเขียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการศึกษางานวิจัยในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการเล่น พบว่า ในต่างประเทศมีการทดลองเกี่ยวกับการเล่นที่หลากหลาย มีการวิจัยเชิงคุณภาพ และปริมาณ ทั้งนี้ทำให้ทราบถึงแนวทางในการจัดกิจกรรมการเล่นสำหรับเด็กปฐมวัยว่า ควรมีการสำรวจความพร้อมในทุกด้าน ตั้งแต่องค์กร ผู้บริหาร บุคลากรในโรงเรียน รวมทั้งความสามารถและความสนใจของผู้เรียน เพื่อหารูปแบบต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการเล่น เพื่อนำมาส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ให้แก่เด็กปฐมวัย

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการละเล่นไทย สรุปได้ว่า การละเล่นไทยมีความสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยในทุกด้าน ถือเป็นภาระที่อ่อนแนวคิดของคนในแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้เด็กไทยในยุคปัจจุบันได้เรียนรู้วิถีชีวิตที่มีคุณค่าของคนไทยในสมัยก่อน การละเล่นไทยจึงเป็นกิจกรรมที่สามารถปรับใช้ได้ในทุกยุคสมัย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เหมาะสม และมีความน่าสนใจในการนำมาจัดเป็นกิจกรรมที่จะช่วยส่งเสริมความสามารถในด้านต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องความมีวินัยในตนเองให้แก่เด็กไทยทุกคน เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีงามให้ยังคงอยู่สืบไป